

ЦЕНТЪР ЗА
ИЗСЛЕДВАНЕ НА
ДЕМОКРАЦИЯТА

Устойчиво възстановяване и дългосрочна декарбонизация на Югоизточна Европа: от мораториум към стратегическа визия

Съобщение за медиите

Постигането на въглеродна неутралност до 2050 г. е възможно в Югоизточна Европа. Това обаче ще изисква цялостна преоценка на енергийната и климатичната стратегия на тези страни, така че да е в съответствие с дългосрочната рамка на ЕС за декарбонизация. Това също би означавало по-добра синхронизация на Националните планове за възстановяване и устойчивост с други финансови инструменти на ЕС, като Фонда за справедлив преход и оперативните програми. Тези комбинирани финансови ресурси трябва да бъдат по-добре използвани за преодоляване на множество рискове за енергийната сигурност и за отключване на енергийния преход на България, Гърция, Румъния и Унгария. В тази връзка Центърът за изследване на демокрацията предлага възможни решения, базирани на надежден, прозрачен и гъвкав инструмент за моделиране и планиране на сценарии, за постигане на ефективна зелена трансформация на икономиката, като се използват най-добрите практики на ЕС.

Пътят към декарбонизацията на българската икономика започва с бързото изваждане от експлоатация на лигнитните електроцентрали, минава през трансформацията на електроенергийния сектор, развитието на нови ВЕИ технологии, като офшорна вятърна и геотермална енергия, и ускорената електрификация на сградите, промишлеността и транспорта. Инвестиционните приоритети на страната трябва да се пренасочат от големите инфраструктурни проекти към децентрализирани енергийни решения, диверсификация на доставките и насърчаване на малките и средни предприятия, енергийните общности и екопредприемачите. В това отношение грубите антипазарни политики, като въвеждането на мораториум върху цените на електроенергията, са стъпка в грешната посока.

Това са част от основните изводи на най-новия анализ на Центъра за изследване на демокрацията, представен по време на международна онлайн конференция на тема **Устойчиво възстановяване и дългосрочна декарбонизация в Югоизточна Европа**, проведена на 16 декември 2021 г.

В дискусиата взеха участие експерти от Белгия, България, Гърция, Румъния и Унгария, сред които **Мишел Корнет**, консултант по енергетика и климат, Климатк, **д-р Ласло Сабо**, директор на Регионалния център за изследване на енергийната политика, Будапеща, **д-р Раду Дудау**, съосновател и директор на Групата за енергийна политика, Букурещ, и **проф. Димитри Лалас**, старши съветник, FACETS, Атина.

Процесът на декарбонизация, подкрепян с финансиране от Механизма за възстановяване и устойчивост и от Многогодишната финансова рамка (МФФ) на ЕС за периода 2021 – 2027 г., среща предизвикателството на климатичния скептицизъм, жертва на който са големи части от европейското общество. Политическите последствия от настоящата енергийна криза предполагат силна политическа воля за провеждане на необходимите реформи за забързване на климатичния преход.

В този контекст, д-р Ласло Сабо посочи, че изкуственото замразяване на енергийните цени в крайна сметка струва много повече на обществото. Според него най-изгодният начин за декарбонизация е чрез масираното въвеждане на ВЕИ централи в електроенергийния микс.

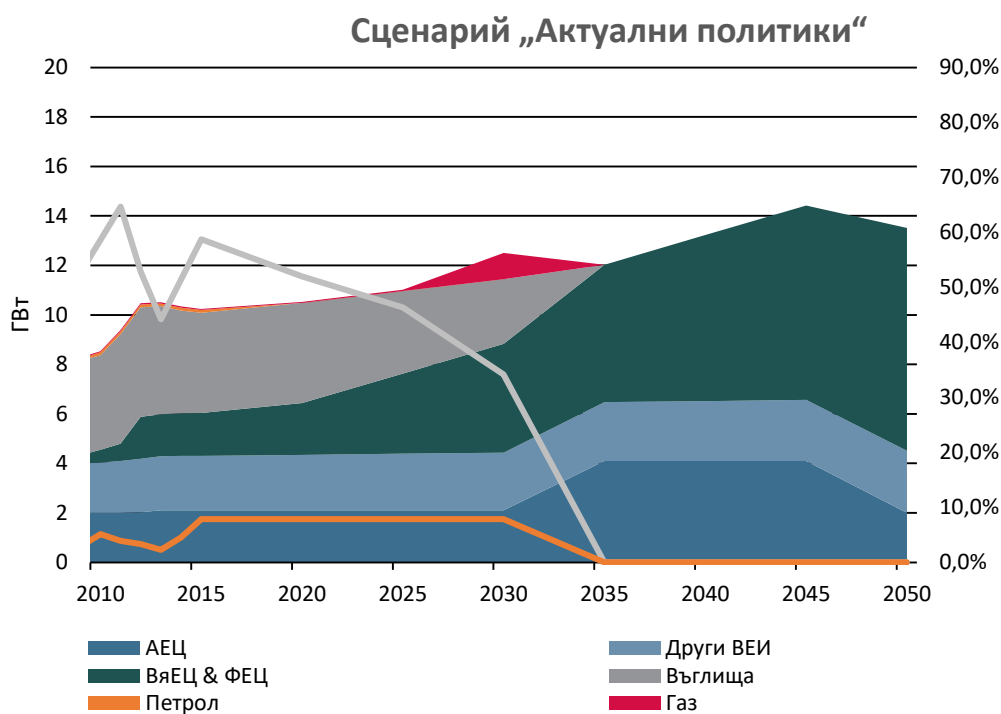
В тази насока, българското правителство е необходимо да възприеме по-амбициозни мерки за декарбонизация, включително:

- възможно най-ранно затваряне на въглищните електроцентрали преди 2030 г.;
- изграждане на устойчива енергийна инфраструктура и разширяване дела на ВЕИ мощностите;
- насърчаване на инвестициите в иновативни технологии за намаляване на въглеродния отпечатък в транспорта, индустрията и сградите;
- премахване на правните и административните бариери за децентрализацията на енергийната система и овластяването на гражданите като основни участници на пазара.

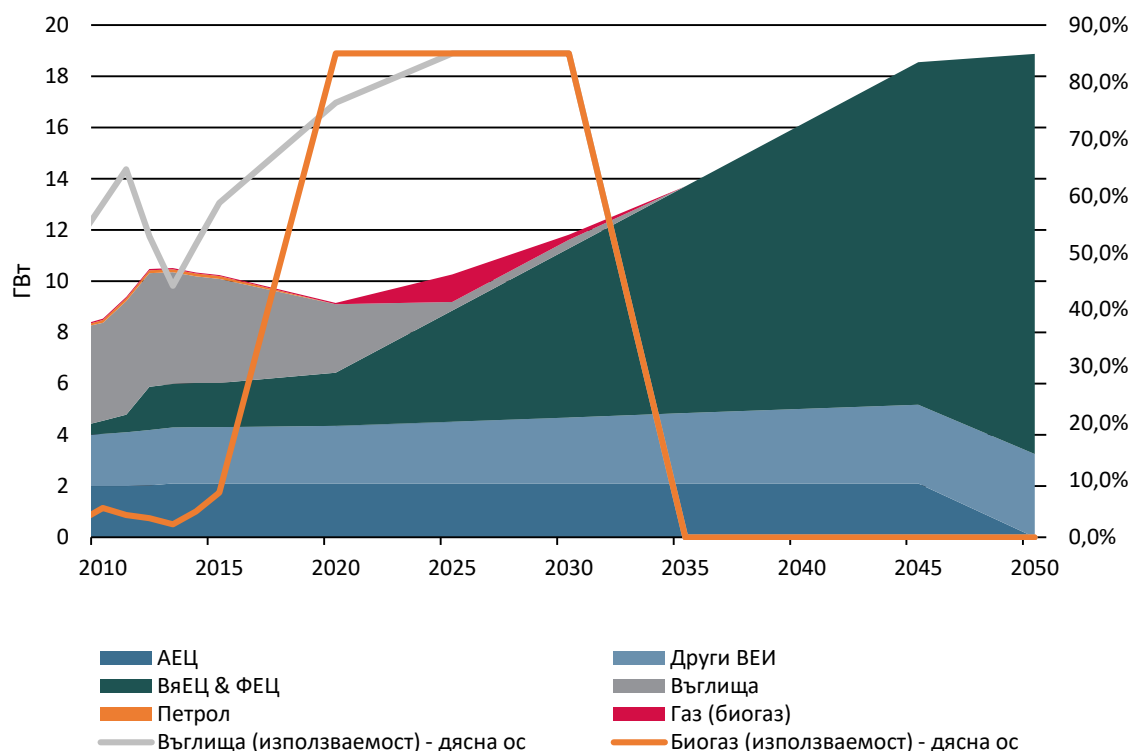
По-ускорената интеграция на ВЕИ в системата води като цяло до по-ниски цени, особено в по-амбициозните сценарии за поетапно премахване на въглищата. Тъй като се очаква цените на енергийните ресурси да останат високи през следващото десетилетие, разходите за държавна подкрепа (примерно под формата на търгове), биха били минимални. Това изисква държавните приходи от продажбата на квоти на въглеродни емисии на европейския пазар да бъдат насочени към подкрепа на нови ВЕИ проекти, навлизането на иновативни технологични решения за намаляване на емисиите в различни сектори и за прилагане на гъвкави финансови инструменти, насочени към подкрепата за децентрализацията на малкия бизнес и домакинствата.

Проф. Димитри Лалас изтъкна, че декарбонизацията в Югоизточна Европа няма алтернатива, въпросът е колко бързо и по какъв начин ще я постигнем.

Фигура 1. Инсталирани електроенергийни мощности и натоварване на въглищните и газовите централи в България

Сценарий „Дългосрочна стратегия за декарбонизация“

Източник: Изчисления на Центъра за изследване на демокрацията въз основа на сценарий, разработен с инструмента Калкулатор на ЕС.

Дългосрочната визия за енергийните и климатичните политики на България трябва да обърне сериозно внимание на един от най-големите структурни рискове пред енергийната сигурност на страната: енергийната бедност. Децентрализацията на енергийната система и включването на уязвимите потребители като активни участници в прехода може да бъде сред основните фактори за намаляването на енергийната бедност.

България трябва да завърши своята газова диверсификация и да подобри сигурността на доставките, включително чрез интегриране на газовите пазари в Югоизточна Европа, както и да избегне дългосрочно заключване в използването на природен газ, отклонявайки жизненоважни финансови ресурси от проекти за нисковъглеродна трансформация на икономиката.

За подобряване на сигурността на електроенергийните доставки и по-лесното интегриране на ВЕИ в електроенергийната система, *Националният план за възстановяване и устойчивост* трябва приоритетно да инвестира в развитието на интелигентни електроразпределителни мрежи. Необходимо е да се реализира и потенциалът на страната за алтернативни технологии за производство на електроенергия от възобновяема енергия, включително офшорни вятърни централи в Черно море.

България ще трябва да вземе отлагани от десетилетия стратегически решения относно управлението на енергийния сектор, ако желае да изпълни ангажиментите си по Европейския зелен пакт. Това включва:

- Дефиниране на цели за енергийната сигурност и климатичните промени до 2030 и 2050 г. Сегашните национални стратегически документи са нереализуеми, лошо съгласувани и противоречат на приоритетите на ЕС, макар че разчитат предимно на европейско финансиране за изпълнението им.
- Определяне на дата за отказ от въглищата преди 2030 г. и начертаване на ясни планове за прехода на въглищните райони.
- Ясно дефиниране зависимостта от изкопаеми горива от Русия като основен дългосрочен риск за енергийната сигурност на страната.
- Поставянето на първо място в енергийната и климатичната политика на уязвимите български потребители. Всички решения относно енергийната сигурност и климатичните промени следва да бъдат ясно обвързани с преодоляването на енергийната бедност в рамките на една по-широка стратегия за икономическо развитие.

*

*

*

Мисията на **Центъра за изследване на демокрацията** е „изграждането на мостове между науката и политиката“. Центърът е независим, интердисциплинарен аналитичен институт, който съчетава широк спектър от знания, умения и възможности. Работата му в редица обществено-икономически области е свързана с изследвания, анализи и препоръки за подобряване на националните и европейските политики. За повече информация посетете <https://csd.bg/bg/>.

За контакт:

Мартин Владимиров
Директор,
Програма „Енергетика и климат“
martin.vladimirov@online.bg

Център за изследване на демокрацията
1113 София, България
ул. „Александър Жендов“ 5
csd@online.bg

Мариета Иванова
Сътрудник „Комуникации“
Marieta.Ivanova@csd.bg